

WSPÓŁPRACA LOKALNYCH GRUP DZIAŁANIA. PORÓWNANIE SIECI TWORZONYCH PRZEZ ORGANIZACJE Z WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO I MAŁOPOLSKIEGO

Katarzyna Zajda
Uniwersytet Łódzki

Abstrakt. Lokalne grupy działania (LGD) mogą realizować tzw. projekty współpracy i za ich pomocą tworzyć sieci kooperacji z innymi organizacjami tego typu. W artykule podano analizę sieci tworzone przez LGD z województw lubuskiego oraz małopolskiego. Dążono do ustalenia różnic i podobieństw między nimi. Zadano kilka pytań: 1. Czy stosunek tych LGD z Małopolski i województwa lubuskiego, które realizują projekty współpracy do ich ogółu jest zbliżony? 2. Jakie przesłanki przyświecały podejmowaniu współpracy, czy tylko finansowe (tj. możliwość pozyskania środków na realizację projektów), czy też inne (np. wymiana doświadczeń, wzajemna pomoc), mogące świadczyć o gotowości LGD do budowania nieinstrumentalnych sieci społecznych? 3. Co zdecydowało o liczbie współpracujących LGD oraz o składzie sieci? 4. Co stanowi przedmiot współpracy lokalnych grup działania? Badania (metodą *case study*) przeprowadzono w 2012 roku. Wykorzystano w nich dwie techniki badawcze: analizę danych zastanych oraz wywiad swobodny. Wykazano, iż między sieciami współpracy LGD zachodzą zarówno podobieństwa, jak i istotne różnice. Organizacje z Małopolski charakteryzowały się większą otwartością na kontakty społeczne z nieznanymi sobie podmiotami, częściej podejmowały współpracę z organizacjami z innych województw oraz krajów, co może wskazywać na wyższy poziom kapitału społecznego, jakim dysponują.

Słowa kluczowe: lokalne grupy działania, projekty współpracy, sieci społeczne, kapitał społeczny

WPROWADZENIE

Realizacja podejścia LEADER w Polsce interesuje wielu badaczy. Uwarunkowania realizacji Pilotażowego Programu LEADER+ (wdrażanego w okresie programowania 2004-2006) analizowano m.in. mając na uwadze zasoby kapitału społecznego mieszkańców wsi. Wskazywano na deficyty charakteryzujące je zaufania społecznego, stosunkowo niewielkie zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych, trudne relacje pomiędzy przedsiębiorcami i władzami lokalnymi, którzy (jako reprezentanci sektora gospodarczego i publicznego) mogli rozpocząć współpracę w ramach lokalnych grup działania [Furmankiewicz 2006, Hanke i Psyk-Piotrowska 2006]. Prowadzono badania nad związkiem aktywności społecznej mieszkańców wsi a ich zaangażowaniem w proces tworzenia tych partnerstw terytorialnych [Hałamska 2009, Śpiewak 2009].

Zakończenie realizacji Pilotażowego Programu LEADER+ skutkowało próbami jego oceny. Podkreślano liczne problemy funkcjonowania lokalnych grup działania m.in. związane ze zjawiskiem ich municypalizacji czy zbytnim usztywnieniem ich struktury (skutkującym wykluczeniem z aktywnego udziału w niej części członków) [Furmankiewicz i Królikowska 2010, s. 86, Kniec 2010, s. 65, Hałamska i in. 2010, Zajda 2011, s. 142-156]. Zwrócono również uwagę na regionalne zróżnicowanie liczby lokalnych grup działania. Drugą część programu (zwaną schematem II¹) realizowało 16 organizacji tego typu z Małopolski oraz 15 z Podkarpacia. Z drugiej strony, w województwie lubuskim było tylko cztery takie struktury, a w zachodniopomorskim sześć [Borek 2007, s. 11]. Argumentowano to tym, że zmienną wyjaśniającą taki stan rzeczy może być nie tylko wielkość poszczególnych województw, lecz także potencjał kapitału społecznego ich mieszkańców [Zajda 2011, s. 48]. Jak wskazuje Działek [2008, s. 132], małopolskie i podkarpackie należą do zbioru województw, których mieszkańcy charakteryzują się najwyższym poziomem kapitału społecznego², zaś lubuskiego i zachodniopomorskiego do zbioru województw charakteryzujących się najniższym poziomem tej zmiennej³. Jednak w badaniach zespołu pod kierunkiem Elżbiety Psyk-Piotrowskiej (przeprowadzonych w latach 2011-2013) hipoteza o zależności pomiędzy poziomem kapitału społecznego członków lokalnych grup działania a poziomem kapitału społecznego, jakim wyróżniają się mieszkańcy poszczególnych województw nie uległa potwierdzeniu. To członkowie lokalnych grup działania z województw uboższych w zasoby kapitału społecznego (lubuskiego, zachodniopomorskiego) charakteryzowali się wyższym poziomem zaufania społecznego oraz współpracy międzysektorowej (to jest współpracy reprezentantów sektora społecznego, gospodarczego i publicznego) [Zajda i in. 2013].

Rozpoczęcie wdrażania podejścia LEADER w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 dało impuls do podejmowania nowych wątków analiz.

¹ Lokalne grupy działania, które nie otrzymały dofinansowania na realizację schematu II Pilotażowego Programu LEADER+ często zaprzestawały działalności. Część z nich zgłaszała akces do grup, które wsparcie otrzymały (w ten sposób powiększając tworzony przez nie obszar partnerstwa). Inne podjęły aktywność dopiero w nowym okresie programowania.

² W tym zbiorze znalazły się również województwa dolnośląskie i mazowieckie.

³ W drugim zbiorze znalazły się również województwa: łódzkie, śląskie i kujawsko-pomorskie. Autor oszacował poziom kapitału społecznego mieszkańców wszystkich województw Polski mając na uwadze cztery zmienne: ich aktywność stowarzyszeniową, poziom zaufania społecznego, liczbę członków organizacji na 100 mieszkańców oraz gęstość sieci powiązań [Działek 2008, s. 139-141].

W tym okresie lokalne grupy działania pozyskują środki na realizację działań takich jak: „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”, „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja” oraz „Wdrażanie projektów współpracy” [Program... 2007, s. 294-314]. W literaturze przedmiotu odnajdujemy analizy poświęcone głównie efektom realizacji dwóch pierwszych działań. Dla przykładu Furmankiewicz i Janc [2011, s. 119-120] rozważali wpływ tych organizacji na szerzenie postaw przedsiębiorczości na wsi, Michalska i Zajda [2010] na wykorzystanie zasobów lokalnych partnerstw terytorialnych, Zajda i Dzikowska [2012] na wdrażanie projektów innowacyjnych. Tymczasem, pozyskanie środków z działania „Wdrażanie projektów współpracy” umożliwi lokalnym grupom działania kooperację z innymi organizacjami tego typu (usytuowanymi na obszarze tego samego lub różnych województw, a także na obszarze innych państw). Warto zauważyć, iż, co prawda, w okresie programowania 2004-2006 lokalne grupy działania rozpoczęły tworzenie sieci społecznych, ale były tzw. regionalne sieci współpracy. Nieliczne grupy zgłosiły akces do sieci międzynarodowych (np. Stowarzyszenia LGD Europy Środkowej i Wschodniej CEE LEADER” [Kwatera 2011]. Projekty współpracy stwarzają szansę na tworzenie sieci o zasięgu międzynarodowym, których uczestnicy wymieniają doświadczenia, *know-how* (różne zasoby kapitału ludzkiego). Stwarzają również możliwość kreowania zasobów kapitału społecznego (takich jak: wzajemne zaufanie partnerów, tworzenie heterogenicznych powiązań społecznych na kanwie wspólnych norm i wartości). Tym samym rozpoznanie ich cech stanowi uzupełnienie analiz poświęconych potencjałowi kapitału społecznego lokalnych grup działania, a zarazem może stanowić przyczynek do oceny efektywności wdrażania jednego z działań finansowanych z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich [Program... 2007].

PYTANIA BADAWCZE, ZASTOSOWANA METODA I TECHNIKI BADAWCZE, CHARAKTERYSTYKA RESPONDENTÓW

Podjmując w 2012 roku badania socjologiczne zadano pytanie o podobieństwa i różnice między sieciami współpracy tworzonymi przez LGD z Małopolski (województwa zasobnego w kapitał społeczny swoich mieszkańców) i województwa lubuskiego (charakteryzującego się deficytami w tym zakresie). Analizowano sieci powstałe w okresie 2007-2012 (z wykorzystaniem środków z działania „Wdrażanie projektów współpracy”). Postawiono kilka pytań szczegółowych. Po pierwsze, czy stosunek LGD (z tych regionów), które realizują projekty współpracy do ich ogółu jest zbliżony? Innymi słowy próbowano ustalić, które z lokalnych grup działania są bardziej aktywne w tym zakresie. Po drugie, jakie przesłanki przyświecały podejmowaniu współpracy, czy tylko finansowe (tj. możliwość pozyskania środków na realizację projektów), czy też inne (np. wymiana doświadczeń, wzajemna pomoc), które mogą świadczyć o gotowości LGD do budowania nieinstrumentalnych sieci społecznych? Po trzecie, co zdecydowało o liczbie współpracujących LGD, składzie sieci? Czy były to przede wszystkim: wspólne cele lokalnych strategii rozwoju⁴, bardzo dobre kontakty interpersonalne między reprezentantami LGD, bliskość geograficzna LGD czy specyfika zasobów,

⁴ Każda z LGD opracowała dokument określony mianem lokalnej strategii rozwoju, który stanowi podstawę podejmowanych przez nią działań w okresie 2007-2013.

jakimi dysponują? Po czwarte, co stanowi przedmiot współpracy lokalnych grup działania? Jakie kwestie, problemy społeczno-gospodarcze sprzyjają tworzeniu takich sieci?

W badaniu zastosowano metodę wielokrotnego studium przypadku, o której Stake [1996, s. 123-124] pisze w następujący sposób: „Wybierając do badań te, a nie inne przypadki, badacz kieruje się przekonaniem, że lepsze zrozumienie tych właśnie przypadków pozwoli mu lepiej zrozumieć, być może i lepiej ująć teoretycznie, zbiór jeszcze liczniejszy”. Wykorzystano dwie techniki badawcze. Pierwszą była analiza treści danych zastanych. Zaliczono do nich: dokumentację Urzędów Marszałkowskich dotyczącą realizowanych przez LGD projektów współpracy (pozwoliła ona ustalić liczbę tych projektów oraz zidentyfikować niektóre z organizacji w nich uczestniczące), strony internetowe LGD oraz strony internetowe projektów współpracy (które pozwoliły określić nazwy organizacji współpracujących w ich realizacji oraz zakresy projektów).

Drugą z zastosowanych technik był wywiad swobodny. Przeprowadzono go z członkami i pracownikami LGD. Respondentami byli: prezesi zarządów LGD oraz kierownicy biur LGD, czyli osoby w największym stopniu zaangażowane w realizację projektów współpracy. W każdej z LGD przeprowadzono po jednym wywiadzie swobodnym. W Lubuskim przeprowadzono ich siedem⁵ (w tej zbiorowości znalazło się czterech mężczyzn i trzy kobiety, pięciu pracowników biura oraz dwóch członków zarządu). Z reprezentantami LGD z Małopolski przeprowadzono 20 wywiadów⁶. Brało w nich udział 16 kobiet i 4 mężczyzn, 18 pracowników biura, którzy koordynowali projekty współpracy oraz 2 członków zarządu.

SIECI WSPÓLPRACY TWORZONE PRZEZ LGD Z WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO I MAŁOPOLSKIEGO

Analiza dokumentacji pozyskanej z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego pozwoliła ustalić, iż w trzech projektach współpracy (o tytułach „Powstanie Wielkopolskie 1918/19 – Pamiętamy”, „Szlaki konne orężem turystyki – SZKOT”, „Lubuskie – ukazujemy bogactwo turystyczne urozmaiconego regionu”) brało udział pięć LGD, a więc połowa z istniejących w tym regionie organizacji tego typu⁷.

Podstawą tworzenia tych sieci była bliskość geograficzna LGD (na takie uwarunkowanie jej powstania wskazało pięć spośród siedmiu respondentów). Mniej znaczące dla ich powoływania były wspólne cele lokalnych strategii rozwoju oraz specyfika zasobów, którymi dysponowały (te powody zostały wymienione w sumie przez czterech badanych). Tylko w jednym przypadku o zawiązaniu partnerstwa zadecydowały przede

⁵ W tym przypadku uznano, iż wywiady powinny być również przeprowadzone z reprezentantami LGD z innych województw, które uczestniczą w tworzeniu sieci współpracy. Okazało się bowiem, iż jeden z projektów był koordynowany przez LGD z Wielkopolski. Dążono do przeprowadzenia ośmiu wywiadów, jednak (ze względu na odmowę udziału w badaniach jednej LGD) przeprowadzono ich siedem.

⁶ W badaniu nie wzięli udziału przedstawiciele dwóch LGD.

⁷ Liczba LGD w poszczególnych województwach Polski jest zróżnicowana. W 2012 roku mieściła się w granicach od 10 w lubuskim do 39 w małopolskim [Oś 4 PROW... 2009, s. 5].

wszystkim bardzo dobre kontakty interpersonalne między reprezentantami LGD⁸, o czym respondent opowiedział w następujący sposób: „Miałem przyjaciela działającego w innej LGD i na wspólnym spotkaniu towarzyskim razem wpadliśmy na pomysł współpracy”.

Wszyscy partnerzy sieci wcześniej współpracowali, ale nieformalnie. Ich przedstawiciele spotykali się na tych samych szkoleniach, seminariach i konferencjach. Dużą rolę w powstaniu wszystkich sieci odegrał Urząd Marszałkowski. Jeden z respondentów wypowiedział się na jego temat w następujący sposób: „Urząd wysyłał zaproszenia na spotkania. Na jednym z nich zapoznaliśmy się z partnerami. Było kilka wspólnych spotkań. Projekt został zainicjowany. Są koordynatorami tego projektu”. W trzech przypadkach LGD samodzielnie poszukiwała partnera do współpracy, w dwóch została do niej zaproszona, w dwóch innych inicjatywa nawiązania współpracy była obustronna⁹.

LGD z województwa lubuskiego współpracowały z organizacjami z tego samego województwa, a także z Wielkopolski (z LGD KOLD, ze Stowarzyszeniem Ziemi Grodziskiej LEADER) i z Dolnego Śląska (z LGD Partnerstwo Izerskie). Nie zainicjowały współpracy międzynarodowej (choć ze względu na usytuowanie województwa przy granicy kraju) jednak ta mogłaby się opierać na bliskości geograficznej LGD (rys. 1).



1. LGD Region Kozła (Lubuskie)
2. LGD Bory Dolnośląskie (Lubuskie)
3. LGD Działaj z Nami (Lubuskie)
4. LGD Kraina Szlaków Turystycznych (Lubuskie)
5. LGD KOLD (Wielkopolska)
6. Stowarzyszenie Ziemi Grodziskiej LEADER (Wielkopolska)
7. LGD Partnerstwo Izerskie (Dolny Śląsk)
8. Porozumienie Wzgórz Dałkowskich (Lubuskie)

Rys. 1. Sieć współpracy lubuskich LGD

Źródło: opracowanie własne.

Wszystkie projekty współpracy realizowane przez LGD z tego regionu koncentrowały się wokół rozwoju turystyki. Pierwszy z nich dotyczył rozwoju tzw. turystyki historycznej, wykorzystania zasobów kulturowych (historii Powstania Wielkopolskiego). Zakres drugiego obejmował wytyczenie, oznakowanie i wypromowanie szlaku konnego. Celem trzeciego z projektów była promocja zasobów LGD (tab. 1).

⁸ Respondenci mogli wskazywać kilka powodów zawiązania partnerstwa, do którego należy reprezentowana przez nich LGD.

⁹ Do projektów starano się również włączyć organizacje, instytucje inne niż LGD, to jest władze samorządowe oraz właściciele gospodarstw agroturystycznych. W trzech przypadkach udało się nawiązać współpracę, ale tylko nieformalną. W jednym przypadku do sieci zaproszono również inną LGD, ale z powodu barier w komunikacji z jej przedstawicielami współpracy ostatecznie nie nawiązano.

Tabela 1. Zakres tematyczny projektów współpracy, w którym uczestniczyły LGD z województwa lubuskiego

Tytuł projektu	Zakres tematyczny projektu
„Powstanie Wielkopolskie 1918/19 – Pamiętamy” ¹⁰	stworzenie internetowej bazy danych dotyczącej powstańców, miejsc walk, interaktywnej mapy walk; opracowanie szlaku frontu; oznakowanie medalami mogił powstańców; organizowanie imprez tematycznych co roku u innej LGD; zbieranie i publikowanie wszystkich informacji o powstaniu; utworzenie galerii zdjęć; wydanie pamiątek i folderów
„Szlaki Konne Orężem Turystyki – SZKOT” ¹¹	wytyczenie szlaków turystyki konnej o dużym zasięgu geograficznym (600 km); rozbudowa infrastruktury turystycznej (wybudowanie 15 stanic oraz 17 wiat wypoczynkowych); wydanie mapy oraz przewodnika po trasach; utworzenie strony internetowej; szkolenia na przewodnika turystyki jeździeckiej; organizacja zawodów sportowych i rajdów; organizacja imprez tematycznych
„Lubuskie – ukazujemy bogactwo turystyczne urozmaiconego regionu” ¹²	stworzenie strony internetowej zawierającej bazę informacji turystycznych o obszarze; wyznaczenie co najmniej 4 szlaków turystycznych; opracowanie i wydanie 2000 egzemplarzy albumów turystycznych, 4000 egzemplarzy map; organizowanie imprez targowych; promocja projektu

Źródło: opracowanie własne.

W opinii większości respondentów (sześciu spośród siedmiu) współpraca została podjęta nie ze względu na profity finansowe, ale ze względu na jej wartość dodaną. Przejawiała się ona w kilku kwestiach. Po pierwsze, kumulacji zasobów kapitału ludzkiego i społecznego: „LGD podjęłaby tę współpracę, ponieważ taki projekt to połączenie trzech energii, trzech pomysłów, razem można więcej działać”. Po drugie, kumulacji zasobów, które mogły być wykorzystane na rzecz rozwoju gospodarczego obszaru objętego wsparciem LGD: „Dzięki połączeniu zasobów nasz szlak konny jest bardziej atrakcyjny”, „Współpraca pozwoliła nam dostrzec nowe zastosowania dla swoich zasobów, podpowiedziała jak je wykorzystać, by wypromować region”. Ci respondenci byli zdania, iż reprezentowane przez nich LGD zdecydowałyby się na kooperację ze swoimi partnerami nawet w sytuacji, gdyby samodzielnie mogły pozyskać środki na realizację podobnych zadań do tych, które są wdrażane w projekcie. Tylko jeden respondent przyznał, iż takiej współpracy nie podjęto by wtedy, ponieważ „towarzyszy jej zbyt dużo problemów formalnych oraz zbyt dużo biurokracji”. W jego opinii jedyną przesłanką obecnej kooperacji są wymogi podejścia LEADER – zgodnie z zasadą sieciowania LGD powinny współpracować z innymi organizacjami tego typu¹³.

W Małopolsce 22 lokalne grupy działania (spośród 39), a zatem nieco więcej niż połowa, brały udział w projektach współpracy. Realizowano tu 15 takich projektów¹⁴.

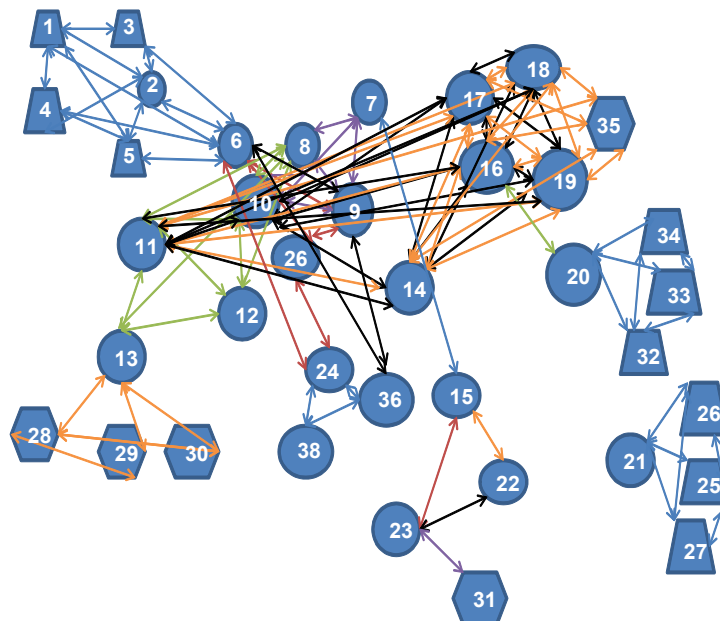
¹⁰ http://www.kold.pl/portal/Projekty_wspolpracy/.

¹¹ http://www.bory.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=111&catid=9&Itemid=35.

¹² <http://www.kst-igd.pl/index.php?strona=aktualnosci&art=35>.

¹³ Realizacji podejścia LEADER przyświeca kilka zasad, m.in. zasada lokalnego finansowania i zarządzania, innowacyjności, współpracy i sieciowania oraz zasada partnerstwa [Zajda 2011, s. 60-61, Budzich-Szukała 2008, s. 119].

¹⁴ Projekty nosiły tytuły: „Smaki łączą regiony. Festiwal smaków”, „Bursztynowy Szlak Rowerowy”, „Rozwój Turystyki Rowerowej w Oparciu o Szlak Żeleńskich”, „Wschodnia Małopolska na



1. LGD Ziemia Chełmońskiego (Mazowsze), 2. Gościniec 4 Żywiołów (Małopolska), 3. Echo Puszczy Boli-mowskiej (Mazowsze), 4. Światowid (Wielkopolska), 5. Puszcza Białowieska (Podlasie), 6. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Dolina Raby (Małopolska), 7. Nadwiślańska Grupa Działania E.O. CENOMA (Małopolska), 8. Stowarzyszenie Kwartet na Przedgórzu (Małopolska), 9. LGD Stowarzyszenie Wspólnota Królew-skiej Puszczy (Małopolska), 10. Zielony Pierścień Tarnowa (Małopolska), 11. Lokalna Grupa Działania Duna-jec-Biała (Małopolska), 12. Podgórzeńskie Stowarzyszenie Rozwoju (Małopolska), 13. Stowarzyszenie na Śliwkowym Szlaku (Małopolska), 14. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Nad Białą Przemszą (Małopolska), 15. Stowarzyszenie Rozwoju Spisza i Okolicy (Małopolska), 16. Podhalańska Lokalna Grupa Działania (Małopolska), 17. Stowarzyszenie Dolina Karpia (Małopolska), 18. Stowarzyszenie Białych Górali i La-chów Sądeckich (Małopolska), 19. Stowarzyszenie Rozwoju Orawy (Małopolska), 20. Stowarzyszenie Lokal-na Grupa Działania Wielicka Wieś (Małopolska), 21. Stowarzyszenie LGD Dolina Soty (Małopolska), 22. Stowarzyszenie LGD Gorce-Pieniny (Małopolska), 23. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Podbabiogórze (Małopolska), 24. Piękna Ziemia Gorczańska (Małopolska), 25. LGD Dobra Widawa (Dolny Śląsk), 26. Ziemia Bielska (Śląsk), 27. Spichlerz Górnego Śląska (Śląsk), 28. LGD Bachuren (Słowacja), 29. Białe Ługi (Święto-krzyskie), 30. CSERNATALJA LEADER (Węgry), 31. LEADER Granlander (Szwecja), 32. Kraina Wielkiego Łuku Warty (Łódzkie), 33. LGD Razem na Rzecz Rozwoju (Świętokrzyskie), 34. LGD U Źródeł (Świętokrzyskie), 35. LAG Karnische (Austria), 36. LGD Wspólnota na Rzecz Rozwoju Regionu Villach-Hermagor (Austria), 37. Stowarzyszenie LGD Przyjazna Ziemia Limanowska (Małopolska), 38. Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby (Małopolska),

Rys. 2. Sieć współpracy małopolskich LGD
Źródło: opracowanie własne.

O nawiązaniu współpracy zdecydowały przede wszystkim cele lokalnych strategii rozwoju (na co wskazało 13 respondentów) oraz bardzo dobre kontakty interpersonalne

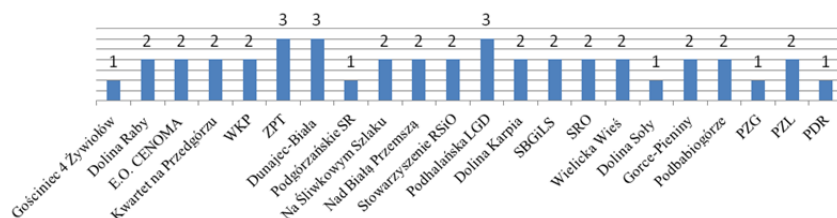
Rowerze”, „Odkrywanie wartości produktów lokalnych od Wisły po Spisz jako zasobów rozwoju dziedzictwa kulturowego”, „Smak na produkt”, „Produkt lokalny szansą rozwoju regionu”, „Tradycje kucharskie od Wieliczki do Tatr”, „P.A.T. – Śliwkowy Obszar Turystyczny”, „Beskid Wyspowy i Gorce – miejsca szczególnie inspirujące”, „KRAM – krzewimy rękodzieło artystyczne mistrzów”, „Lokalni Twórcy Ostoją Dziedzictwa Kulturowego”, „Kraina Niezapomnianych Chwil”, „Polski i Szwedzki Smak Produktu Lokalnego”, „Festiwal folklorystyczny. Co kraj, to obyczaj”.

między przedstawicielami poszczególnych LGD (takiego zdania było 9 badanych). Nieco mniej znacząca była bliskość geograficzna LGD (siedem wskazań) oraz zasoby, jakimi dysponowały poszczególne z nich (siedem wskazań).

Te organizacje podejmowały współpracę nie tylko z LGD z tego samego województwa, lecz także innych oraz współpracę z organizacjami z innych krajów: w ośmiu projektach uczestniczyły LGD z tego samego regionu, w trzech z różnych regionów Polski (Mazowska, Podlasia, Dolnego Śląska, Śląska, świętokrzyskiego i łódzkiego), w czterech partnerzy zagraniczni (ze Słowacji, Austrii, Szwecji i Węgier).

LGD z Małopolski tworzyły wiele gęstych sieci współpracy (największa z nich zrzeszała ośmiu partnerów).

Tu znalazły się organizacje, które wdrażały kilka projektów w tym samym (lub podobnym) czasie. Tylko pięć ograniczyło się do kooperacji w ramach jednej sieci (Gościnniec 4 Żywiołów, Podgórzeńskie Stowarzyszenie Rozwoju, Stowarzyszenie LGD Dolina Soły, LGD Piękna Ziemia Gorczańska, Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby).



Rys. 1. Liczba projektów współpracy, w których uczestniczyły LGD z Małopolski¹⁵.
Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie wypowiedzi respondentów trudno jednoznacznie ustalić, czy LGD, którą reprezentują, została zaproszona do współpracy przez inną LGD, czy sama ją zainicjowała, tym bardziej, iż te same organizacje uczestniczyły nierzadko w budowaniu kilku sieci współpracy. I tak 11 badanych wskazało, iż LGD samodzielnie poszukiwała partnerów do współpracy, a 13, iż do współpracy została zaproszona¹⁶. Większość respondentów (13 spośród 20) zadeklarowała, iż LGD, które reprezentują wcześniej nie współpracowały z organizacjami, z którymi stworzyły sieć. Pozostali zauważyli, iż w przeszłości spotykali się ze swoimi partnerami na różnych zebraniach (m.in. Małopolskiej Sieci LGD), podejmowali także z nimi nieformalną współpracę.

Zakres tematyczny projektów obejmuje różnego rodzaju inwestycje na rzecz rozwoju turystyki. Koncentrują się one wokół tworzenia: 1) produktów lokalnych, ich promo-

¹⁵ W przypadku LGD, których nazwy były długie zastosowano ich skróty: WKP – Wspólnota Królewskiej Puszczy, ZPT – Zielony Pierścień Tarnowa, Stowarzyszenie RSiO – Stowarzyszenie Rozwoju Spisza i Okolicy, SBGiLS – Stowarzyszenie Białych Górali i Lachów Sądeckich, SRO – Stowarzyszenie Rozwoju Orawy, PZG- Piękna Ziemia Gorczańska, PZL – Przyjazna Ziemia Limanowska, PDR – Przyjazna Dolina Raby.

¹⁶ Tylko w siedmiu przypadkach do współpracy zaproszono jeszcze inne organizacje, instytucje. Wśród nich znaleźli się przedsiębiorcy (pięć wskazań), władze samorządowe (jedno wskazanie) oraz jedno LGD. W pięciu przypadkach współpracę nawiązano, ale potencjalni partnerzy zostali beneficjentami projektów.

cji, w tym popularyzacji dorobku artystów ludowych (12 projektów), 2) ścieżek rowerowych, szlaków turystycznych (3 projekty).

Tabela 2. Zakres tematyczny projektów współpracy, w których uczestniczyły LGD z województwa małopolskiego

Tytuł projektu	Zakres tematyczny projektu
1	2
„Smaki łączą regiony. Festiwal smaków” ¹⁷	promocja produktów regionalnych, w tym potraw z obszaru działania każdej LGD; wypracowanie wspólnej marki dla produktów regionalnych; organizowanie imprez kulinarnych, wydanie broszury z przepisami
„Bursztynowy Szlak Rowerowy” ¹⁸	poprawa infrastruktury turystycznej (wytyczenie i oznakowanie szlaków rowerowych); budowa miejsc wypoczynku; wydanie folderu/mapki/informatora turystycznego opisującego atrakcje turystyczne; propagowanie aktywnych form spędzania czasu
„Rozwój Turystyki Rowerowej w Oparciu o Szlak Żeleńskich” ¹⁹	popularyzacja jazdy rowerem i innych form aktywnego spędzenia czasu i zdrowego stylu życia; rewitalizacja i uporządkowanie sieci szlaków rowerowych; stworzenie szlaku, który łączy szlaki rowerowe międzynarodowe
„Wschodnia Małopolska na Rowerze” ²⁰	wyznaczenie szlaków rowerowych w obrębie pięciu LGD wokół atrakcji turystycznych, gospodarstw agroturystycznych, ekologicznych, rękodzielników i twórców ludowych; wydanie map z atrakcjami regionu
„Odkrywanie wartości produktów lokalnych od Wisły po Spisz jako zasobów rozwoju dziedzictwa kulturowego” ²¹	realizacja wydarzeń społeczno-kulturalnych promujących projekt oraz lokalne produkty turystyczne; opracowanie i wydawanie publikacji, książek, kalendarzy, folderów, broszur itp.; tworzenie stron internetowych informujących o projekcie i promujących lokalne produkty, szkolenia, doradztwo, kursy z zakresu promocji, marketingu produktów turystycznych; oznaczenie szlaku produktu lokalnego; konkursy dla mieszkańców obszarów LGD
„Smak na produkt” ²²	organizowanie spotkań promocyjnych o produktach lokalnych, szkoleń; stworzenie strony internetowej na ten temat; wydanie albumu zawierającego opisy produktów lokalnych

¹⁷ <http://www.puszcza-bialowieska.home.pl/lgdpb/content/view/175/30/>;
http://www.dolinaraby.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=169:smaki-cz-regiony-festiwal-smakow-relacja&catid=12:album-lgd&Itemid=44

¹⁸ http://www.borzecin.pl/stary_portal/index.php?option=com_content&task=view&id=4691&Itemid=210.

¹⁹ http://www.dolinaraby.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=139:umowa-wspolpracy&catid=12:album-lgd&Itemid=44; <http://www.lgd-krolewska-puszcza.pl/index.php?id=chrostowa>; <http://lgdlimanowa.eu/Portal/ru/News/171/OTWARCIE+SZLAKU+ROWERO-WEGO+16.10.2011r>.

²⁰ <http://www.narowerze.pl/>; http://dunajecbiala.pl/komunikat_rowery2010.php.

²¹ http://www.gmina.bukowinatatrzenska.pl/index.php?strona.doc.pol.glowna,1538,0,1129,1,1538,konkurs_%E2%80%9Epomysl_na_produkt_lokalny%E2%80%9D_w_ramach_projektu_ws_polpracy_pn_%E2%80%9Eodkrywanie_wartosci_produkow_lokalnych_od_wisly_po_spisz_jako_zasobow_rozwoju_dziedzictwa_kulturowego%E2%80%9D,ant.html; http://www.kazimierzawielka.pl/asp/pl_start.asp?typ=13&menu=163&artykul=789&akcja=artykul.

²² http://www.smaknaprodukt.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=56.

Tabela 1 – cd.

1	2
„Produkt lokalny szansą rozwoju regionu” ²³	stworzenie strony internetowej o produktach lokalnych; opracowanie i wydanie materiałów informacyjno-promocyjnych – przewodnika o sprzedaży bezpośredniej produktów w gospodarstwach rolnych; wyjazd studyjny do Austrii
„Tradycje kucharskie od Wieliczki aż do Tatr” ²⁴	organizacja konkursów potraw regionalnych na Podhalu i w Wieliczce; kulturowanie tradycji kulinarnych poprzez wydarzenia promocyjne
„P.A.T. – Śliwkowy Obszar Turystyczny” ²⁵	stworzenie bazy zawierającej omówienia wydarzeń i produktów związanych ze śliwką; opracowanie strony internetowej; publikacja folderów promocyjnych; przyznawanie międzynarodowych certyfikatów wydarzeniom i produktom śliwkowym; stworzenie marki gwarantującej dobrą jakość produktów; organizowanie wizyt studyjnych
„Beskid Wyspowy i Gorce – miejsca szczególnie inspirujące” ²⁶	organizacja imprez kulturalnych, kulinarnych w ramach współpracy LGD, np. „Smaki Beskidu Wyspowego”; wydanie mapki turystycznej, profesjonalnego przewodnika po obszarach działania LGD
„KRAM – krzewimy rękodzieło artystyczne mistrzów” ²⁷	organizacja jarmarków i kiermaszy okolicznościowych prezentujących dorobek lokalnych twórców ludowych, rzemieślników i rękodzielników; promocja regionu i lokalnego rękodzieła poprzez uczestnictwo w imprezach i działaniach organizowanych w ramach projektu współpracy przez partnerskie LGD; organizacja ogólnodostępnych warsztatów rękodzieła i kultury ludowej dla mieszkańców Spichlerza Górnego Śląska
„Lokalni Twórcy Ostoja Dziedzictwa Kulturowego” ²⁸	wypracowanie metod współpracy twórców ludowych w ramach „Kiermaszu twórczości ludowej”; wyjazdy studyjne dla twórców ludowych; wydanie katalogu pt.: „Podbabiogórscy i Pienińsko-Gorzańscy twórcy ludowi bogactwem Lokalnych Grup Działania”
„Kraina Niezapomnianych Chwil” ²⁹	opracowanie dwóch filmów informacyjno-promocyjnych oraz przewodnika turystycznego prezentującego walory przyrodnicze i kulturowe obszaru
„Polski i Szwedzki Szlak Produktu Lokalnego” ³⁰	wypracowanie metod współpracy; wytyczenie szlaku produktu lokalnego na terenie Szwecji; wizyty studyjne
„Festiwal Folklorystyczny: Co kraj to obyczaj” ³¹	zorganizowanie dwóch edycji festiwalu folklorystycznego ukazującego obrzędy, zwyczaje i tradycje wszystkich partnerów projektu

Źródło: opracowanie własne.

²³ http://dunajecbiala.pl/kom_wspolpraca_austria.php.

²⁴ http://www.wieliczka.eu/pl/1951/59770/Kulinarne_zmagania_Kol_Gospodyn_Wiejskich.html.

²⁵ http://bialelugi.pl/pl/realizowane_projekty/sliwkowy_obszar_turystyczny_-_pat/.

²⁶ http://www.lgd.mszana.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=260:projekt-beskid-wyspowy-i-gorce-miejsca-szczegolnie-inspirujce-rozpoznety-nienica-24062012r&catid=34:aktualnoci&Itemid=79.

²⁷ http://www.spichlerz.org.pl/images/opis_kram.pdf.

²⁸ http://www.leadergorce-pieniny.pl/files/ulotka_wspolpracy.pdf.

²⁹ http://www.leadergorce-pieniny.pl/uroczyste-podpisanie-umowy-o-wspolnej-realizacji-projektu-wspolpracy_285.html.

³⁰ http://www.lgd-podbabiogorze.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=332:realizacja-projektu-polski-i-szwedzki-szlak-lokalnego-produktu-rozpoznety.

³¹ http://www.umkonskie.sisco.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=687&Itemid=1.

W opinii większości respondentów (17 spośród 20) współpraca została podjęta nie ze względu na profity finansowe, ale ze względu na jej wartość dodaną. Liczono na: 1) kumulację zasobów kapitału ludzkiego i społecznego: „Ważne jest korzystanie z doświadczenia innych LGD. Wtedy się uczymy”, „Poprzez wymianę doświadczeń i metodę burzy mózgów pojawiają się nowe, ciekawe pomysły. „Współpraca jest inspirowająca. Zauważalny jest efekt synergii”, „Dzięki współpracy można zrealizować więcej zadań, ma się więcej pomysłów”; 2) kumulację zasobów, które mogły być wykorzystane na rzecz rozwoju gospodarczego obszaru objętego wsparciem przez LGD: „Nie ma sensu robić takich projektów samemu. Projekt byłby wtedy nieciekawym i nieatrakcyjnym dla turystów”, „Dzięki współpracy projekt ma większą skalę oddziaływania. Można przebić się z ofertą do turystów”, „Współpraca z innymi LGD jest bardzo korzystna. Wzbogaca ofertę projektu. Staje się on bardziej atrakcyjny, oferuje więcej produktów, działań”.

Wszyscy ci respondenci byli zdania, iż LGD, którą reprezentują, zdecydowałaby się na współpracę nawet w sytuacji, w której mogłaby pozyskać środki na realizację swoich celów z innych źródeł.

PODSUMOWANIE

Porównanie sieci współpracy tworzonych przez organizacje z województwa lubuskiego i małopolskiego wykazało, iż między nimi zachodzą podobieństwa, ale i istotne różnice.

Z relacji respondentów wynikało, iż w każdym województwie podejmowano się realizację takich projektów nie ze względów finansowych, ale przede wszystkim mając na uwadze ich wartość dodaną (taką jak: kumulacja zasobów kapitału ludzkiego, społecznego czy gospodarczego). Były one poświęcone rozwojowi turystyki wiejskiej. To ona szczególnie interesowała LGD i skłaniała je do kooperacji z innymi organizacjami tego typu. Nie wszystkie lokalne grupy działania z analizowanych województw były zainteresowane realizacją projektów współpracy. Mając na uwadze fakt, iż zdecydowana większość polskich lokalnych grup działania jest zainteresowana rozwojem turystyki można postawić hipotezę o wewnątrzregionalnym zróżnicowaniu zasobów kapitału społecznego lokalnych grup działania.

Mimo iż w Małopolsce funkcjonuje więcej LGD, stosunek organizacji z obu regionów, które uczestniczą w projektach współpracy, do ich ogółu okazał się podobny. Tym niemniej między utworzonymi sieciami zachodziły istotne różnice.

W województwie lubuskim czynnikiem decydującym o ich składzie była przede wszystkim bliskość geograficzna LGD (ograniczona do terytorium Polski). Tu podejmowano współpracę z organizacjami, których przedstawiciele wcześniej znano i tworzono sieci zrzeszające niewielu partnerów (od dwóch do trzech). W Małopolsce przesłanką zawiązywania współpracy były podobieństwa celów obranych do realizacji przez LGD (zapisanych w lokalnych strategiach rozwoju) oraz dobre kontakty towarzyskie z ich przedstawicielami. Tu kooperację podejmowano również z podmiotami, których wcześniej nie znano. Dla przypomnienia, z wypowiedzi aż 13 spośród 20 respondentów (z tego regionu) wynikało, iż uczestnicy sieci wcześniej nie tylko nie współpracowali, lecz także nie znali siebie nawzajem. Tworzone struktury były gęste (zrzeszały nawet

po ośmiu partnerów). Uczestniczyli w nich partnerzy z wielu regionów Polski oraz partnerzy zagraniczni (nie tylko z krajów ościennych w stosunku do Polski). Można więc wskazać, iż reprezentanci małopolskich LGD charakteryzują się większą otwartością na kontakty społeczne z nieznanymi sobie podmiotami, co może świadczyć o wyższym poziomie kapitału społecznego, jakim dysponują. Tym bardziej, iż współpraca w tak rozbudowanych sieciach jest trudniejsza do koordynacji, wymaga częstych kontaktów ze stosunkowo dużą liczbą osób i większego zaufania do partnerów.

LITERATURA

- Borek T., 2007. Realizacja Pilotażowego Programu LEADER+ w Polsce, FAPA, Warszawa
- Budzich-Szukała U., 2008. Program LEADER w Polsce – sposób na aktywizację wsi. W: Polska wieś 2008. Raport o stanie wsi. Red. J. Wilkin, I. Nurzyńska. FDPA, Warszawa, 117-130.
- Działek J., 2008. Geografia kapitału społecznego. Regionalne zróżnicowanie zasobów kapitału społecznego w Polsce. W: Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów. Red. M. Szczepański, K. Bierwaczonk, T. Nawrocki. Wyd. UŚ, Katowice, 127-143.
- Furmankiewicz M., 2006. Współpraca międzysektorowa w ramach partnerstw terytorialnych na obszarach wiejskich w Polsce. Studia Regionalne i Lokalne 2 (21), 117-136.
- Furmankiewicz M., Janc K., 2011. Wpływ Programu Pilotażowego LEADER+ na aktywność mieszkańców gmin należących do partnerstw terytorialnych w województwie dolnośląskim. Wieś i Roln. 1 (150), 106-123.
- Furmankiewicz M., Królikowska K., 2010. Partnerstwa terytorialne na obszarach wiejskich w Polsce w latach 1994-2006. Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Wrocław.
- Halamska M., 2009. Zasoby własne wsi a zewnętrzne programy rozwoju. Wieś i Roln. 3 (144), 9-28.
- Halamska M., Michalska S., Śpiewak R., 2010. LEADER w Polsce. Drogi implementacji programu. Wieś i Roln. 4 (149), 104-119.
- Hanke K., Psyk-Piotrowska E., 2006. Analiza SWOT wdrażania pilotażowego programu LEADER+ na podstawie badań w dwóch gminach. Wieś i Roln. 4 (133), 77-89.
- Knieć W., 2010. Partnerstwa lokalne w Polsce – kondycja, struktura, wyzwania. Raport badawczy. Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków-Toruń.
- Kwaterna K., 2011. Sieci LGD w Polsce i w Europie. Wystąpienie na konferencji pt.: „Małe projekty – wielka sprawa”. Pałac Prezydencki, Warszawa, 14.07.2011.
- Michalska S., Zajda K., 2011. Trajektorie wykorzystania zasobów lokalnych w procesie rozwoju partnerstw terytorialnych. Case study lokalnych grup działania „Dolina Karpia” oraz „Kraina Rawki”. Wieś i Roln. 4 (153), 123-138.
- Oś 4 PROW 2007-2013 – Lokalne Grupy Działania i Lokalne Strategie Rozwoju. 2009. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. 2007. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
- Stake R., 1996. Studium przypadku. W: Ewaluacja w edukacji. Red. L. Korporowicz. Oficyna Naukowa, Warszawa, 120-143.
- Śpiewak R., 2009. Społeczności realizujące program LEADER+: wyrównywanie czy pogłębianie zróżnicowań? W: Regionalny wymiar procesów transformacyjnych, zróżnicowania i podziały. Red. A. Tuziak, B. Tuziak. Wyd. Nauk. SCHOLAR, Warszawa.
- Zajda K., 2011. Nowe formy kapitału społecznego wsi. Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Zajda K., Dzikowska E., 2012. Innovative use of resources and diversification of the economic structure of rural areas on the basis of local action group MROGA experience. J. Agribus. Rural Dev. 3 (25), 309-319.

Zajda K., Kretek-Kamińska A., Psyk-Piotrowska E., Walczak-Duraj D., 2013. Struktura i uwarunkowania kapitału społecznego lokalnych grup działania. Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego [w druku].

Strony internetowe [dostęp: 1.03.2013]:

http://bialelugi.pl/pl/realizowane_projekty/sliwkowy_obszar_turystyczny_-_pat/.

http://dunajecbiala.pl/kom_wspolpraca_austria.php.

<http://lgdlimanowa.eu/Portal/ru/News/171/OTWARCIE+SZLAKU+ROWEROWEGO+16.10.2011r>.

http://www.bory.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=111&catid=9&Itemid=35.

http://www.borzecin.pl/stary_portal/index.php?option=com_content&task=view&id=4691&Itemid=210.

http://www.dolinaraby.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=139:umowa-wspolpracy&catid=12:album-lgd&Itemid=44; <http://www.lgd-krolewska-puszcza.pl/index.php?id=chrostowa>.

http://www.dolinaraby.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=169:smaki-cz-regiony-festiwal-smakow-relacja&catid=12:album-lgd&Itemid=44.

http://www.gmina.bukowinatatrzenska.pl/index.php?strona,doc,pol,glowna,1538,0,1129,1,1538,konkurs_%E2%80%9Epomysl_na_produkt_lokalny%E2%80%9D_w_ramach_projektu_wspolpracy_pn_%E2%80%9Eodkrywanie_wartosci_produkow_lokalnych_od_wisly_po_spisz_jako_zasobow_rozwoju_dziedzictwa_kulturowego%E2%80%9D,ant.html.

http://www.kazimierzawielka.pl/asp/pl_start.asp?typ=13&menu=163&artykul=789&akcja=artykul.

http://www.kold.pl/portal/Projekty_wspolpracy/.

<http://www.kst-lgd.pl/index.php?strona=aktualnosci&art=35>.

http://www.leadergorce-pieniny.pl/files/ulotka_wspolpracy.pdf.

<http://www.leadergorce-pieniny.pl/uroczyste-podpisanie-umowy-o-wspolnej-realizacji-projektu-wspolpracy,285.html>.

http://www.lgd.mszana.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=260:projekt-beskid-wyspoy-i-gorce-miejsca-szczegolnie-inspirujce-rozpoznety-nienica-24062012r&catid=34:aktualnoci&Itemid=79.

http://www.lgd-podbabiogorze.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=332:realizacja-projektu-polski-i-szwedzki-szlak-lokalnego-produktu-rozpoznety.

<http://www.narowerze.pl/>; http://dunajecbiala.pl/komunikat_rowery2010.php.

<http://www.puszcza-bialowieska.home.pl/lgdpb/content/view/175/30/>.

http://www.smaknaprodukt.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=56.

http://www.spichlerz.org.pl/images/opis_kram.pdf.

http://www.umkonskie.sisco.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=687&Itemid=1.

http://www.wieliczka.eu/pl/1951/59770/Kulinarne_zmagania_Kol_Gospodyn_Wiejskich.html.